

Hrabal-Krondak, F.: Přes Čukotku na Fidži a zpět. Díl první, Regionem Idel-Ural.
Bratislava 2023, 624 s. ISBN 978-80-8236-012-0.

Právě vycházející publikace a zároveň úvodní svazek nové série literárních cestopisů unikátního cestovatele Františka Hrabala-Krondaka – Přes Čukotku na Fidži a zpět – je věnována nejvýchodnější části Evropy, povodí řek Volhy a Uralu. V představě většiny lidí jde pouze o jeden z ruských regionů a jen málokdo tuší, že zde kromě Rusů žijí i jiné, zcela odlišné národy. A ne nějaké malé komunity, ale skutečné národy čítající od několika stovek tisíc po miliony příslušníků.

A protože obecné znalosti historie nejen u nás, ale i v celém světě dlouhodobě upadají (jak nedávno připomněl stoletý doyen věd politických Henry Kissinger), tak jen skuteční znalci historie si spojí Povolží se Zlatou hordou. Nástupnickým státem Čingischánovy mongolské říše, který byl ve 14. a 15. století největším a nejbohatším státem Evropy. Pravda, za součást Evropy tehdy Zlatá horda považována nebyla, to až o několik století později geografové a politici posunuli dosavadní umělou hranici Evropy až na východní úpatí pohoří Ural.

Zlatá horda byla státem, v němž převážil islám, jehož hlavními nositeli se stali turkičtí Tataři, od nichž se časem jazykově oddělili Baškiři. Starší osídlení představovala uralská etnika, řídce rozptýlená zejména v zalesněných oblastech až po tundru Arktidy a směrem na západ až k Baltu a Finsku. V Povolží z nich vykrytalizovali Marijci, Udmurti a Mordvini – ty poslední uměle vytvořili z moci úřední bolševici z Erzjanů a Mokšanů. A etnickou mozaiku doplňují Čuvaši – potomci turkických Bolgarů, jejichž soukmenovci kdysi doputovali až na Balkán, kde se poslovanštili a stali se z nich současní Bulhaři.

O všech zmíněných národech autor dokáže poutavě psát, a to nejen z pohledu cestovatele, který se setkává s místními lidmi, bydlí u nich, ochutnává jejich jídlo a nápoje, mluví s nimi o jejich kultuře a radostech i strastech života. Nezůstává však pouze u současnosti, ale pátrá i v minulosti. Tím jsou Krondakovy cestopisy jedinečné – vlastní zážitky doplňuje informacemi z nejrůznější literatury i archivními materiály. Díky odkazům na zdroje a prameny mají jeho knihy i punc vědecké práce, a kdo má zájem, může díky internetu hledat další informace o lidech, kteří žijí v největším státě na světě, po staletí formovaném neustálými koloniálními výboji a pod permanentním tlakem rusifikace a mocenských tlaků z Moskvy. Bez ohledu na to, zda zemi vládli carové, bolševici nebo jejich současný pohrobek, v němž se internacionalistická bolševická duše snoubí s ruským šovinistickým nacionalismem.

Neudivuje, že nejvíce pozornosti autor věnuje historii 20. století a prvních dekad století současného. Ty ovlivnily nejen národy Povolží, ale celé Rusko – lidé je mají ještě v živé paměti, ale jak ukazují příběhy, mnozí se z nich nijak nepoučili. To

platí i o některých z nás, části lidí v Česku i na Slovensku – už proto bychom měli Krondakovy knihy číst, abychom si udělali lepší představu o zemi, jejíž součástí se během staletí kruté expanze staly obrovské oblasti severní Eurasie.

Abychom věděli, že Rusko zdaleka nejsou jen Rusové, ale i desítky jiných národů, které si dokázaly uchovat nejen svůj jazyk, ale třeba i vlastní starobylé náboženství. To může být překvapivé v zemi, která prošla v minulém století tvrdou ateizací.

Ale je to skutečně tak. Díky Krondakovi se čtenáři mohou seznámit s tradičními vírami uralských Marijců, Udmurtů, Erzjanů i Mokšanů, ale i turkických Čuvašů. Pravda, většinou to byli lidé na vesnicích, kde dohled nad lidmi nebyl tak systematický jako ve městech, kteří tradice i jazyk dokázali předávat z generace na generaci. Je skvělé, že autor připomíná i tyto tradiční kulturní aspekty – ukazuje to sílu historických tradic malých národů. Politická moc je dokázala podrobit, ale kulturní tradice zcela vymýtiti nedokázala.

Komunistický režim přesto dokázal najít stoupence i uvnitř neruských národů – i tyto zločince autor v knize připomíná, stejně jako lidi, kteří se sovětské moci postavili. Také hladomor, který v Povolží vyvolal komunistický režim svou neschopností řídit ekonomiku hned na počátku svého vládnutí v letech 1920–1921. A kdo tehdy milionům hladovějících lidí pomohl? I o tom se čtenář dozví řadu podrobností. Stejně jako o neúspěšných pokusech národů Povolží vymanit se zpod ruské nadvlády anebo o tamní roli československých legionářů.

A všechno je doplněno množstvím fotografií a obrázků, které doprovázejí příběhy a posilují jejich autentičnost. To platí i o fotografiích zachycujících přírodní krásy i výtvořiny lidí, o nichž autor dokáže také velmi zajímavě psát.

Jako specialista na ruský a vlastně celý postsovětský prostor jsem o peripetiích zdejších národů věděl, přesto jsem i já v knize našel řadu informací, kterými jsem rozšířil svoje znalosti. Právě v těch příbězích, které dokáže Hrabal-Krondak poutavě vyprávět a zasadit jejich dopady do kontextu současné společnosti Ruské federace, vidím největší přínos jeho knihy.

Minulost se v ní prolíná s přítomností, často i s vizí možné budoucnosti. Zvláště dnes, tedy prizmatem aktuálních válečných událostí na Ukrajině, se musí čtenáři mnohé autorovy charakteristiky ruské společnosti a prognózy politického vývoje jevit takřka prorocké, uvědomí-li si, že k nim autor dospěl řadu let před ruským útokem na Kyjev, kdy tato kniha vznikala.

Zločinná politika současného Ruska zhmotněná do agresivní války proti sousední Ukrajině nedává mnoho možností vydat se po přečtení knihy do Povolží a vidět něco z toho, o čem Hrabal-Krondak píše na základě vlastních prožitků. Ale možnost aspoň virtuálně přes internet navštívit tento nesmírně zajímavý region zůstane.

Se získanými poznatky o historii, o přírodě a lidech i virtuální cestovatel dokáže nahlížet na Povolží jako na region, který má vlastní historii i rozmanité kulturní

tradice. A to přesto, že zhruba od konce 15. století bylo pohlceno ruským státem, kterému se následně podařilo dobýt i řídce osídlené oblasti severovýchodní Asie.

Zda je regionu Povolží souzeno zůstat „na věčné časy“ součástí Ruska je otázkou, kterou nelze jednoznačně zodpovědět. Balkán byl také mnoho století součástí Osmanské říše a už více než 150 let je rozdělen na řadu nezávislých států.

Ostatně i u nás komunisté hlásali heslo „se Sovětským svazem na věčné časy“. A jak rychle se ty časy rozplynuly. Jako pára na hrncem vody...

*Vladimír Baar, Přírodovědecká fakulta, Ostravská univerzita
e-mail: vladimir.baar@osu.cz*